

Nikolajui Michailovui – mokytojui ir draugui

(1967.06.11–2010.05.25)

Sunku rašyti apie žmogų, palikusį šį pasaulį pačiame pakilime. Vardijant jo nuopelnus bei talentus nevalingai ateina į galvą mintis – kiek dar buvo sumanyta, kiek nespėta parašyti, padaryti, kiek dar buvo galima... Jis rašė knygą apie slovėnų mitologiją, rengė pranešimą baltistų suvažiavimui Rygoje, ketino dalyvauti bendruose projektuose su kolegomis iš Slovėnijos, Lietuvos, Rusijos, nuo rudens – Udinės universitete (Italija) skaityti paskaitų kursą, o vasarai jau buvo nusipirkti bilietai į Vilnių, kur jo jau keleri metai nebūta... Visa nutrūko taip nelaukta, tarsį siela, kupina vilčių ir siekių, staiga būtų pavargusi grumtis su bedugnėn velkančios ligos pančiais...

...Prieš dvidešimt metų Nikolajus, tuomet dar Maskvos valstybinio universiteto Filologijos fakulteto 22 metų studentas, per lietuvių kalbos užsiėmimus, kuriuos jis vedė Lietuvos atstovybėje, aiškino mums, savo mokiniams, skirtumą tarp žodžių *gyvybė* ir *gyvenimas* reikšmių, kurio nėra rusų kalboje: *gyvybė* yra tai, ką mums davė Dievas, o *gyvenimas* – tai, ką su ja didele dalimi padarė pats žmogus. Dievas davė Nikolajui unikalių gabumų bei talentų, skvarbų ir gilų protą, gerą širdį ir švelnų būdą. Per savo trumpą, bet ryškų gyvenimą jis sugebėjo šiuos talentus puikiai realizuoti: Leidene apgynė disertaciją, parašė 5 monografijas ir per 150 straipsnių, nuostabiai dėstė... Nemažai jo mokinių (tarp jų ir

aš) prisimena jo pamokas su jauduliu ir dėkingumu. Mes visi buvome jį slapta įsimylėję. O buvo tiesiog neįmanoma neįsimylėti šio kibirkščiuojančio sąmoju, pritrenkiančio žiniomis, paperkančio savo žavesiu jaunuolio, kuris vos tik pasirodęs klasėje visus pakraudavo kažin kokia pašėlusia nenuramdoma energija. Užsiėmimai praeidavo vienu įkvėpimu, atrodydavo, kad laikas neegzistuoja ir kad pasaulyje nėra nieko įdomiau už lietuvių kalbą... Tai buvo ne tik kalbos užsiėmimai: jis mokė mus ir kraštotyros bei etnografijos, o svarbiausia – pilietinės pozicijos tamsių mūsų istorijos dėmių atžvilgiu... Nikolajus pasakodavo apie dalykus, kurie tuomet dar buvo slepiami: apie masinius lietuvių trėmimus į Sibirą, represijas bei persekiojimus sovietiniais metais. Ir pats jis apie tai buvo ne kažkur puse ausies nugirdęs: nemažai mes sužinojome ir apie jo atliktus lauko tyrimus Lietuvoje, bendravimą su paprastais žmonėmis. Ką sakyti, jei mūsų užsiėmimai prasidėjo tuomet dar uždrausto Vinco Kudirkos parašytojo Lietuvos himno mokymusi...

Žinoma, tuo, kaip ir daug kuo kitu, pasireiškė Nikolajaus mokytojų įtaka, o jie – irgi Dievo dovana. Pirmiausia – jo tėvai: filologė slavistė Tatjana Vladimirovna Michailova-Civjan ir architektas Aleksandras Samuilovičius Civjan, bet ne mažesniu mastu Nikolajaus dvasiniu mokytoju galima laikyti ir Vladimirą Nikolajevičių Toporovą, nuo mažumės skiepijusį jam meilę būsimiems jo mokslo tyrimams ir ne tik. Pats Nikolajus apie Vladimirą Nikolajevičių yra rašęs taip: „Jis buvo mano pirmas įvairių dalykų mokytojas. Jis nuo pirmųjų mano metų stengėsi mane supažindinti su kultūra, mokslu, literatūra, tapyba, istorija, bet, pavyzdžiui, ir su futbolu, kurio jis irgi buvo didelis žinovas. Kai man buvo dvylika trylika metų, jis skaitė man paskaitas apie rusų literatūrą, vėliau buvo lenkų ir gotų kalbos pamokos, pasakojimai apie italų tapytojus. Tačiau didžiausia VN „investicija“ buvo į mano – Pietro U. Dinio žodžiais tariant – *balticitas*, baltiškumą, o dar konkrečiau – į lietuviybę“. Tokia „investicija“, suprantama, negalėjo neatsipirkti. Galima sakyti, jog V. Toporovas supažindino Nikolajų su Lietuva, kur mažylis Kolia pirmąsyk atvyko 1979 metais kartu su juo ir savo mama į ekspediciją. Vėliau, 1985 m., vėlgi V. Toporovas pasiuntė ūgtelėjusį Nikolajų į ekspediciją, surengtą „Ramuvos“, su kuria jis paskui važinėjo po Lietuvą ilgus metus. Nikolajus šias ekspedicijas vadino „vienu iš geriausių savo gyvenimo prisiminimų“. Vėliau, 1989 m., Nikolajus pradėjo dėstyti lietuvių kalbą prie tuometinės Lietuvos Respublikos atstovybės Maskvoje, ir tai buvo pirmieji Atstovybės surengti kursai ir pirmasis Baltrušaičio namų mokslinis renginys. Nikolajui jau gyvenant Italijoje, Lietuvos vyriausybė išimties tvarka jam suteikė Lietuvos garbės piliečio vardą, ir tai buvo tikrai deramas jo nuopelnų jaunai valstybei įvertinimas.

Viena iš unikalių Nikolajaus savybių (matyt, būdingų nedaugeliui tikrų rusų inteligentų) buvo sugebėjimas būti (ir jaustis)

N. Michailovas su V. Toporovu.

Pasaulio piliečiu. Pritrenkiantis talentas kalboms, įgimtas taktas, dėmesys ir domesys kitoms kultūroms leido jam įvairiose šalyse jaustis savu ir visur rasti daugybę mylinčių bei ištikimų draugų. Ir jis dosniai visiems jiems dalijo savo meilę. Jis mylėjo Lietuvą, kurios kalbai, kultūrai, tautosakai paskyrė didžiąją savo mokslo darbų dalį; mylėjo Slovėniją, kurioje daug dėstė, kurioje perskaitė paskutinį savo paskaitų kursą ir apie kurios mitologiją pastaruoju laiku rašė knygą, taip ir likusią nebaigtą; mylėjo Olandiją, kurioje apgynė disertaciją, ir, žinoma, Italiją, kurioje pragyveno didžiąją dalį savo gyvenimo. Galimas daiktas, kažin kaip savaip, giliai ir skaudžiai, jis mylėjo ir Rusiją, tačiau tėvynę, kaip ir pačius artimiausius sau žmones, mes visuomet mylime daug reikliau bei savanaudiškiau...

Rusiją jis paliko 1990 metais ir trumpam tebuvo sugrįžęs 2003 metais, tarsi tik tam, kad praleistų drauge su savo Mokytoju, Vladimiru Nikolajevičium Toporovu, paskutiniuosius jo gyvenimo metus ir palydėtų jį į paskutinę kelionę... Paskui jis

grįžo į Italiją, kur ir gyveno ligi savo gyvenimo pabaigos (kaip sunku ir siaubinga rašyti šiuos žodžius...), bet mes ir čia nuolat jautėme jį esant: jis rašė į Maskvoje leidžiamus straipsnių rinkinius, dalyvaudavo rengiamose konferencijose, buvo rinkinio „Baltų-slavų tyrimai“ redakcinės kolegijos narys, Rusijos mokslų akademijos Slavotyros institute neseniai įkurto Baltų-slavų tyrimų centro neetatinis darbuotojas, palaikė visas su baltistika susijusias Maskvoje iškeltas mokslines iniciatyvas ir jose aktyviai reiškėsi. Jis intensyviai bendravo su kolegomis Lietuvoje (kur, skirtingai nuo Maskvos, lankėsi dažnai) bei daugelyje kitų šalių.

Šitaip bendraudamas jis, be abejo, kiekviename iš mūsų paliko dalelę savęs. Ir toji dalelė jo širdies šilumos, jo sąmojo blyksniai, jo šypsenos žavesys, proto skvarba tarsi saulės spindulys nušviečia prisiminimus. Liko knygos ir straipsniai, tarp jų ir kapitaliniai darbai, tokie kaip „Slavų mitologijos antologija“ (1993) bei „Baltų mitologijos antologija“ (1995, kartu su P. U. Dini), straipsnių rinkiniai „Baltų ir slavų mitologija“ (1998), „Slovėnų mitologija“ (2002), liko kartu su P. U. Dini pradėtas leisti visiems baltistams gerai žinomas tęstinis leidinys *Res Balticae*, liko šimtai mokinių Pizoje, Bolcane, Udinėje bei Trente, Liublianoje, Vilniuje bei Maskvoje, liko artimieji, kolegos ir draugai, brangūs jo širdžiai ramuviečiai, kuriuos jis visuomet prisimindavo labai šiltai. Galbūt kažkur Būties Knygoje liko įrėžtas ir jo gyvenimas, per trumpą jo gyvybei Dievo skirtą laiką išpildęs Dievo jam lemtą dalį. Užtat prie mano Mokytojo duoto apibrėžimo galima būtų pridurti: gyvybė yra tai, kas trumpa ir efemeriška, o gyvenimas – tai, kas išlieka amžinai.

Marija ZAVJALOVA

IN MEMORIAM

To our Mentor and Friend

NIKOLAI MIKHAJLOV

(1967.06.11–2010.05.25)

We have lost a young (43 years old) and extremely talented person. Nikolai Mikhajlov was a linguist, mythologist, cultural and Baltic studies specialist, polyglot, author of 5 monographs and over 150 articles. He was born in Moscow, into the family of the famous Russian philologist Tatjana Vladimirovna Mikhailova-Civjan and Aleksandr Samuilovich Civjan. His studies were precious and wide ranging. As a student in Moscow he taught Lithuanian, later, in Leiden, he defended his PhD thesis. Recently he lived and worked in Udine, Italy, where he was teaching and writing a book on Slovenian mythology. He visited Lithuania on numerous occasions and loved it very much. It was here that he discovered mythology and started studying old traditions. He had many close colleagues and friends in Lithuania who are all deeply sad about the loss and are offering their condolences to Nikolai's parents.